

ΑΙ ΕΠΙΣΚΟΠΑΙ ΠΟΡΘΜΟΥ ΑΥΛΩΝΟΣ ΑΙΔΗΨΟΥ ΖΑΡΚΩΝ ΚΑΙ ΚΑΝΑΛΙΩΝ*

ΥΠΟ

ΑΡΧΙΜ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΘΕΜΕΛΗ
ΑΡΧΙΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

«Τάξις» τῆς ἐπισκοπῆς Αὐλώνος.

Εἰς ἐκκλησιαστικὰς πηγὰς τὸ ὄνομα τῆς ἐπισκοπῆς Αὐλώνος (Εὐβοίας) ἐμφανίζεται κατὰ τὴν Ε΄ Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, τὴν ἐν ἔτει 553 ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὡς γνωστόν, συγκληθεῖσαν, εἰς τὴν ὁποίαν μετ' ἄλλων ἐπισκόπων, ὡς μέλος αὐτῆς, παρεκάθησεν, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ἐπισκόπου Πορθμοῦ Θεοδώρου, καὶ ὁ ἐπίσκοπος «*Αὐλώνος Σωτήρ*», ὡς εἶδομεν καὶ ἀνωτέρω ἐν τῇ ἔξιτορήσει τῶν κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Πορθμοῦ¹.

Ὡς δὲ πᾶσαι αἱ ἐν Εὐβοίᾳ ἐπισκοπαὶ (Εὐρίπου, Ὁρεῶν, Καρύστου, καὶ Πορθμοῦ), οὕτω καὶ ἡ προκειμένη ἐπισκοπὴ Αὐλώνος, μέχρι τοῦ ἔτους 733 ὑπήγετο εἰς τὴν μητρόπολιν τῆς Κορίνθου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους αὐτοῦ καὶ ἕξῃς, ὑπήχθη ὑπὸ τὸν μητροπολίτην τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἀφ' ἧς ἡ Εὐβοίος ἐγένετο μητρόπολις (ἦτοι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η΄ τοῦ Παλαιολόγου, [1259·1282])² ὑπήγετο ἔκτοτε ὑπ' αὐτήν, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἱστορικοῦ βίου αὐτῆς.

Ὡς πρὸς τὴν «τάξις», τὴν ὁποίαν αὕτη ἐλάμβανεν εἰς τὰ «τακτικὰ» τῶν ἐκκλησιαστικῶν θρόνων, σημειούσθωσαν, περιληπτικῶς, τὰ ἐπόμενα, ἅτινα καὶ ἐν τῇ ἔξιτορήσει τῆς ἐπισκοπῆς Πορθμοῦ ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω, ἀνεπτυγμένως.

Ἀναφέρεται δηλαδὴ ἡ ἐν λόγῳ ἐπισκοπὴ ὡς μία τῶν τῶν Ἀθηνῶν ὑποκειμένων ἐπισκοπῶν τῆς Εὐβοίας, ἐν τῇ «Διατυπώσει» τοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ (886·912), καὶ μάλιστα τίθεται ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Πορθμοῦ. Ἡ «τάξις» αὕτη, τοῦ νὰ τίθεται δηλαδὴ ἡ ἐπισκοπὴ τοῦ Αὐλώνος μετὰ τὴν τοῦ Πορθμοῦ τοιαύτην, μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Εὐβοίας, τηρεῖται εἰς ὅλας τὰς γνωστὰς ἀναγραφὰς (Καταλόγους ἐπισκοπῶν) τῶν ἐπισκοπικῶν θρόνων.

Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως δὲ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Εὐβοίας τῆς ἐπισκοπῆς τῶν Καναλίων (ἀπὸ τῆς ἐποχῆς Μιχαὴλ Η΄ τοῦ Παλαιολόγου [1259·1282]) πάντοτε ἡ ἐπισκοπὴ Αὐλώνος προηγεῖτο τῆς τῶν Κανα-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 626, τοῦ ΚΑ' τόμου.

1. *Θεολογία*, τόμος ΚΒ' (1951), σελ. 343.

2. *Ἀρχιμ. Χρυσόστομον Θέμελη Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Εὐρίπου διὰ μέσου τῶν αἰώνων*, Ἀθήναι, 1952, σελ. 18.

λίων τοιαύτης, ἡ ὁποία πάντοτε κατελάμβανε τὴν τελευταίαν θέσιν μεταξὺ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἐπισκοπῶν, τῶν τῷ μητροπολίτῃ Εὐρύπου (Χαλκίδος) ὑποκειμένων.

Εἰς τὴν ὡς ἄνω ἀναφερομένην «Διατύπωσιν» ἡ ἐπισκοπὴ Αὐλώωνος ἔχει τὴν θ' (9ην) σειρὰν μεταξὺ τῶν δέκα ἐπισκοπῶν τῶν εἰς τὸν Ἀθηνῶν ὑπαγομένων¹.

Μνημονεύεται, περαιτέρω, καὶ εἰς τὴν «τάξιν» τοῦ Ἀρχιμανδριτοῦ Νείλου τοῦ Δοξαπατρῆ².

Ἐπὶ Φραγκοκρατίας ἐν Εὐβοίᾳ, καὶ δὴ ἐν ἔτει 1209, ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' (1198-1216) τὰς ἐν Εὐβοίᾳ ἐπισκοπὰς Εὐρύπου, Αὐλώωνος, Ὁρεοῦ, Καρύστου [καὶ Πορθμοῦ] ὑπήγαγεν ὑπὸ τὸν λατίνον ἀρχιεπίσκοπον τῶν Ἀθηνῶν Βεράρδον. Ὁ δὲ πάπας Ὀνώριος ὁ Γ' (1216-1227) ἤνωσε τὰς ἐπισκοπὰς Αὐλώωνος, Καρύστου καὶ Ὁρεῶν μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Εὐρύπου.

Ἀναγράφεται, περαιτέρω, ἡ ἐπισκοπὴ Αὐλώωνος καὶ εἰς τὰ «τακτικά», τὰ γραφέντα ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου (1259-1282), καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος (1282-1328), καὶ δὴ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, μετὰ τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Πορθμοῦ, καὶ πρὸ τῆς ἐπισκοπῆς τῶν Καναλίων. Φαίνεται δ' ὅτι ἐπὶ Φραγκοκρατίας (συγχωνευθεῖσα, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, μετὰ τῆς ἐπισκοπῆς Εὐρύπου) ἀνασυνεστήθη καὶ αὖθις, καθ' ὅσον ἀναφέρεται ἐν ἔτει 1337³, καὶ 1343⁴.

Ἀναφέρεται, ἀκολούθως, καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας ἐν Εὐβοίᾳ (ἀπὸ τοῦ 1470 καὶ ἔξῃς), καὶ συγκεκριμένως ἐν ἔτει 1578, εἰς τὸν κώδικα τοῦ Μαρτίου τοῦ Κρουσίου.

Ὡς δὲ ἔξαφανίζονται τὰ ἕληνη τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Πορθμοῦ ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, οὕτω καὶ τῆς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἐπισκοπῆς Αὐλώωνος δὲν ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα μετὰ τὴν ὡς ἄνω ἑκατονταετηρίδα, ὡς τοῦλάχιστον τυγχάνει ἡμῖν γνωστόν. Ἄρα ὁ βίος αὐτῆς διήρκεσεν ὅσον καὶ τῆς ἐπισκοπῆς τοῦ Πορθμοῦ, ἤτοι ἀπὸ τῆς Γ' μέχρι τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, δηλαδὴ ἐπὶ δέκα ἑκατονταετηρίδας.

1. *Ράλλη - Ποτῆ* Σύνταγμα θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων, τόμος Ε', Ἀθῆναι, 1855, σελ. 484.

2. Βλέπε σχετικὰς παραπομπὰς ἀνωτέρω, εἰς τὸ παράλληλον μέρος τῆς παρουσῆς πραγματείας, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Πορθμοῦ.— Σημειωτέον ἐναυθῆα ὅτι ἡ ὀνομασία Ὁλας ἀποδίδεται εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τοῦ Αὐλώωνος ἐν Εὐβοίᾳ. Βλέπε Beiträge zur kirchlichen Geographie Griechenlands in Mittelalter und in der neueren Zeit. Von Nikos A. Bees (Βέης) Leipzig 1915, σελ. 240.

3. *Ἀελίου Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας*, τόμος Δ', Ἀθῆναι, 1892, σελ. 155, ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ Τάσσου Δ. Νερούτσου Χριστιανικαὶ Ἀθῆναι.— Πρβλ. Ἐchos d'Orient, τόμος Ι', σελ. 298.

4. *Ὀυίλλιαμ Μίλλερ* Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου), Ἀθῆναι 1909—1910, τόμος Α', σελ. 101, σημ. 2.

Ἐπίσκοποι Αὐλώνας.

ΣΩΤΗΡ

«Ὁ Αὐλώνας Σωτήρ» μετέσχε τῶν ἐργασιῶν τῆς Εἰς Οἰκουμένην Συνόδου, τῆς ἐν ἔτει 553 ἐν Κων)πόλει συγκληθείσης, εἰς τὴν ὁποίαν παρεκάθησε, σὺν ἄλλοις ἐπισκόποις, καὶ ἕτερος ἐπίσκοπος Εὐβοικῆς ἐπαρχίας, ἦτοι ὁ Πορθμοῦ Θεόδωρος¹.

ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΣ²

«† Ὁ ταπεινὸς Ἐπίσκοπος Αὐλώνας Λαυρέντιος» φέρεται ὑπογεγραμμένος, μεταξὺ πολλῶν ἱεραρχῶν, εἰς τὸ καθαιρετικὸν ἔγγραφο τοῦ ἐπὶ σιμωνίᾳ καθαιρεθέντος Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάσαφ τοῦ Β', τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (1554—1565), κατὰ τὸν μῆνα Ἰανουάριον τοῦ ἔτους 1565³.

Γ') ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΙΔΗΨΟΥ

Ὁ ἐκ Χαιρωνείας τῆς Βοιωτίας μέγας Ἑλληγ βιογράφος καὶ ἠθικολόγος Πλούταρχος (46-127 μ. Χ.), κατὰ τὰ τέλη τῆς Α' ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Β' ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. ἐν τοῖς «Συμποσιακοῖς προβλήμασιν»⁴ αὐτοῦ, ἀναφέρει τὴν Αἰδηψὸν τῆς Εὐβοίας, ὁμιλῶν περὶ τῶν φυσικῶν αὐτῆς καλῶν, καὶ περὶ τοῦ φιλολογικοῦ βίου τὸν ὁποῖον διῆγον οἱ ἐξ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔξωθεν αὐτῆς συνερχόμενοι εἰς αὐτὴν λόγιοι καὶ ἄλλοι ἄνδρες, συμφιλολογοῦντες, καὶ συνδιαλεγόμενοι ἐπὶ ποικίλων ἀντικειμένων καὶ ζητημάτων⁵. Ὑπῆρχε, τότε, ἐκεῖ καὶ θέατρον, καὶ ὑποκριταὶ τοῦ θεάτρου, οἱ «περὶ τὸν Διόνυσον τεχνίται», καὶ μετέβαινον ἐκεῖ πολυπληθεῖς ἄνθρωποι εἴτε χάριν θεραπείας, διὰ τῆς χρήσεως τῶν θερμῶν ἱαματικῶν ὑδάτων τῆς Αἰδηψοῦ, εἴτε χάριν διασκεδάσεως, μεταβαίνοντων ἐπὶ τῷ σκοπῷ τούτῳ

1. *Θεολογία*, τόμος ΚΒ' (1951), σελ. 343.

2. Σημειωτέον ἐναυθῆ, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1337 ἀναφέρεται, ὅτι ὁ πάπας ἀνέθεσεν εἰς τοὺς ὑποκειμένους τῇ μητροπόλει τῶν Ἀθηνῶν λατίνους ἐπισκόπους Κορωνείας ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Αὐλώνας ἐν Εὐβοίᾳ, νὰ ἐπαναλάβωσιν ἐπιτίμιον ἀνάθεμα κατὰ τῶν ἀρχηγῶν τῆς Κατελανικῆς Ἐταιρείας, τὸ ὁποῖον ἐπέβαλεν ὁ λατίνος ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γυλιέλμος, ἔλυσε δ' αὐτὸ «αὐτοπρουργέτως καὶ ἐν πλήρει ἀρχιερατικῇ λειτουργίᾳ» ὁ λατίνος ἀρχιεπίσκοπος Θηβῶν Ἰσνάργδος. Τὸ ὄνομα τοῦ λατίνου Ἐπισκόπου Αὐλώνας δὲν ἀναφέρεται. Βλέπε *Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας*, τόμος Δ', Ἀθῆναι, 1892, σελ. 155.

3. Μαρτίνου Κρουσίου *Τουρκοκρατία*, σελ. 174, 175.— *Ὁρθοδοξία* (Κων)πόλεως ἔτος Θ' (1934), σελ. 79.— *Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Θέμελη* Ἡ Ἐπισκοπὴ Ὠρεῶν, Ἀθῆναι, 1953, σελ. 12. [*Θεολογία*, τόμος ΚΓ' (1952), σελ. 613].

4. Βιβλίον Δ', IV καὶ ἑξῆς.

5. *Ἐθθ. Καστόρη* Περὶ τῶν θερμῶν ὑδάτων τῆς ἐν Εὐβοίᾳ Αἰδηψοῦ κατὰ τὸν Α' καὶ Β' μετὰ Χριστὸν αἰῶνα, ἐν τῷ Ἀτικῷ *Ἡμερολογίῳ Ἐιρηναίου Ἀσωπίου* 1871, σελίς 62. Περὶλ. περιοδικὸν *Πανδώρα*, τόμος ΚΑ', Ἀθῆναι 1871, σελ. 400-401.

ἱκανῶν ὀρχηστῶν καὶ κιθαρῶδων¹. Διὸ καὶ «κοινὸν οἰκητήριον ἀποδέδεικται τῆς Ἑλλάδος», κατὰ τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ Πλουτάρχου².

Πρὸς ταῖς ἀνωτέρω πληροφορίαις περὶ τῆς Αἰδηψοῦ, κατὰ τὰ τέλη τῆς Α΄ ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς Β΄ ἑκατονταετηρίδος μ. Χ. παρέχονται, ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἀπὸ Χαιρωνείας φιλοσόφου, πολῦτιμοι ἄλλαι εἰδήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν Αἰδηψῷ ἐπεκράτει εἰσέτι ἢ εἰδωλολατρικὴ Ἑλληνικὴ θρησκεία, καθ' ὅσον οἱ ἐν αὐτῇ λουόμενοι καὶ διασκεδάζοντες, κατὰ τὴν φιλολογικὴν τὴν ἐπὶ τῆς τραπέζης συζήτησιν (κατὰ τὴν τότε συνήθειαν), ἔχοντες μεταξὺ αὐτῶν τὸν σοφιστὴν *Καλλίστρατον*, τὸν ἐπιμελητὴν τῶν ἐν Πυθίῳ Ἀμφικτυόνων, πολλάκις ἐν τῇ συζητήσει αὐτῶν μνημονεύουσι τῶν εἰδωλολατρικῶν θεῶν, καὶ ὁμιλοῦσι περὶ μυθευμάτων παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις.

Ἴδου σχετικὰ τινὰ χωρία ἐκ τοῦ εἰρημένου ἔργου τοῦ Πλουτάρχου, πρὸς πίστῳ τῶν ἀνωτέρω: «Σὺ δ' (εἶπεν) ἀμφιάλον ὦν ζῶν, καὶ τοσαύταις ἐντεθραμμένος θαλάτταις, αἶ τὴν ἱερὰν πέριξ ὑμῶν ἐλίπτουσι Νικόπολιν, οὐκ ἀμύνεις τῷ Ποσειδῶνι; Βούλομαι γε νῆ Δία, ὃ Σύμμαχος εἶπε...». «Ταῦτ', εἶπεν ὁ Πολυκράτης, ἔγωγε συμβάλλομαι καὶ νῆ Δία τοῖς ἰχθυοπώλοις ἀπὸ τῶν μαρτύρων καὶ τῆς συνηθείας». «Διὸ καὶ *Δήμητρος σὺνναος ὁ Ποσειδῶν...*»³. «Ὁ γὰρ ἔμὸς πάππος εἴωθε λέγειν ἐκάστοτε τοὺς Ἰουδαίους *ἐπισκώπτων*, ὅτι τὸ δικαιοῦτατον κρέας [τὸ τῶν χοίρων] οὐκ ἐσθίουσιν...»⁴. «Τὰ γὰρ παρ' ἐκείνοις [τοῖς Ἰουδαίοις] λεγόμενα *μύθοις ἔοικεν* εἰ μὴ τινὰς ἄρα λόγους σπουδαίους ἔχοντες οὐκ ἐκφέρουσιν»⁵.

Ταῦτα διὰ τὴν θρησκευτικὴν (εἰδωλολατρικὴν) κατάστασιν τῆς Αἰδηψοῦ, ληγούσης τῆς Α΄ ἢ ἀρχομένης τῆς Β΄ μεταχριστιανικῆς ἑκατονταετηρίδος.

Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς δὲ τῆς Αἰδηψοῦ δὲν ὑπάρχουσιν ἀρκεταί, ἀλλὰ μόνον στοιχειώδεις τινὲς πληροφορίες.

Τὸ ὄνομα αὐτῆς φέρεται ἅπαξ, ἀναγεγραμμένον εἰς τὴν «τάξιν προκαθεδρίας τῶν δσιωτάτων πατριαρχῶν μητροπολιτῶν καὶ αὐτοκεφάλων», ἢ ὁποία ὑπάρχει εἰς τὸν βομβύκινον παρισινὸν κώδικα (Reg. 1555 Α΄), ὅστις ἀνήκει εἰς τὴν ΙΔ΄ ἑκατονταετηρίδα, καὶ περιλαμβάνει τὰ ὀνόματα τῶν ἐπισκοπῶν, τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Κων)πόλεως, καὶ δὴ κατὰ τὰ ἔτη 733—746, ὅτε, κατὰ τὰ ἐπιστημονικῶς δεδομένα, συνεγράφη

1. *Εἰθ.* *Καστόρη*, ἐνθα ἀνωτέρω, σελίς 61, 62.
2. *Πλουτάρχου* Συμποσιακὰ προβλήματα, βιβλίον Δ΄, IV, I.
3. *Πλουτάρχου*, ἐνθα ἀνωτέρω, βιβλίον Δ΄, IV, II.
4. *Πλουτάρχου*, ἐνθα ἀνωτέρω, βιβλίον Δ΄, IV, III.
5. *Πλουτάρχου*, ἐνθα ἀνωτέρω, βιβλίον Δ΄, IV, IV.
6. *Πλουτάρχου*, ἐνθα ἀνωτέρω, βιβλίον Δ΄, V, I.

ἢ ὡς ἄνω «τάξις», ἦτοι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντινοῦ Λέοντος Γ' τοῦ Ἰσαύρου (717—741)¹.

Εἰς τὴν ὡς ἄνω «τάξιν», «ὁ Αἰδηψοῦ», καὶ κατ' ἀνορθογραφίαν «ἐδέψου»², φέρεται ὡς κατέχων, περὶ τὰ μέσα τῆς Η' ἑκατονταετηρίδος, τὴν ζ' (7ην) θέσιν μεταξύ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἐπισκοπῶν, τῶν ὑποκειμένων τῷ μητροπολίτῃ τῶν Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν ὡς ἄνω «τάξιν», εἶχεν ὑπ' αὐτὸν λη' (38) ἐπισκοπὰς, κατ' ἐκείνην, βεβαίως, τὴν ἐποχὴν³.

Ἐκτὸς τῆς ὡς ἄνω πληροφορίας, κατὰ τὴν ὁποίαν περὶ τὰ μέσα τῆς Η' ἑκατονταετηρίδος ὑπῆρχεν ἐπίσκοπος Αἰδηψοῦ, δὲν ἔχομεν ἄλλην σχετικὴν εἶδησιν, οὔτε καὶ ἀναφέρεται ἕκτοτε ὁ ἐπίσκοπος ἢ ἡ ἐπισκοπὴ τῆς Αἰδηψοῦ, καθ' ὅσον τυγχάνει ἡμῖν γνωστὸν. Δὲν ἔχομεν δὲ γνωστὰ ὀνόματα ἐπισκόπων τῆς προκειμένης ἡμῖν ἐπισκοπῆς.

Ἡ Αἰδηψός, τιμηθεῖσα ἄλλοτε μὲ ἔδραν ἐπισκόπου, κειμένη εἰς τὴν βόρειον Εὐβοίαν, καὶ ἀπέχουσα τῆς Ἰστιαίας 20 χιλιόμετρα, ἀνήκει ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν τῆς Χαλκίδος. Εἶναι χωρίον περιέχον σήμερον 350 οἰκογενείας, καὶ ἔχει ἐνοριακὸν ἱερὸν ναόν, τιμῶμενον ἐπ' ὀνόματι τῆς «Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου».

Ἡ πρὸ Χριστοῦ Ἱστορία τῆς Αἰδηψοῦ ἔχει ἐνδιαφέροντα τινὰ σημεῖα⁴, καὶ δὴ καὶ μέχρι σήμερον ἡ κόμη αὕτη εἶναι ὀνομαστή, ἔνεκα τῶν ἱαματι-

1. Γερασίμου Κοινδάρη Αἱ Μητρόπολεις καὶ Ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ἡ «Τάξις» αὐτῶν, Ἀθῆναι, 1934, τόμος Α', σελ. 12, 14, 102.

2. Ἡ Αἰδηψὸς ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Ἱεροκλέους (μέσα τῆς ΣΤ' ἑκατονταετηρίδος) ὡς «Ἀδεψος» («Αἰδηψος»). Βλέπε Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Θέμελη Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Εὐρίπου διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Ἀθῆναι, 1952, σελ. 16, σημ. 4.—Ὑπὸ δὲ τοῦ Μελετίου Ἀθηναίων (Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα κ.λ.π. Ἔκδοσις Β', ὑπὸ Ἀνθίμου Γαζῆ, τόμος Γ', ἐν Βενετίᾳ 1807, σελ. 8) ἀναφέρεται ὡς «Αἰδιψος».

3. Σημειωτέον, ὅτι μεταξύ τῶν ὡς ἄνω 38 ἐπισκοπῶν, ἐκτὸς τῆς Αἰδηψοῦ, ἀναφέρονται καὶ αἱ ἐν Εὐβοίᾳ ἐπισκοπαὶ Πορθμοῦ (ἦ), Καρύστου (:) [θ'], <Αἰλῶνος> (κγ), καὶ <Εὐρωπίας> (κδ). Βλέπε Γερασίμου Κοινδάρη, ἔνθα ἀνωτέρω, σελίς 103.

4. Κωνσταντίνου Γοιναρποῦλου Ἱστορία τῆς νήσου Εὐβοίας, Θεσσαλονίκη, 1930, σελ. 114.—Σημειωθῆτα ἑνταῦθα, ὡς ἐν παρόδῳ, ὅτι ὑπάρχει ἡ ἐξῆς παράδοξις παράδοσις, σχετιζομένη μετὰ τὴν Αἰδηψόν: «Κοντὰ ἴς τὴν Αἰδηψὸν εἶναι μία λίμνη. Ἐκεῖ τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦταν μία πολιτεία, ποῦ τὴν ἔλεγε Βαβίλ, καὶ γὰρ τοῖς ἀμαρτίας καὶ τοῖς αἰσχροῖς πράξεσι τῶν ἀνθρώπων ποῦ βρισκόνταν εἰς αὐτή, τοὺς ὠργίστη ὁ Θεὸς καὶ τὴν ἐβούλαξε τὴν πολιτεία, καὶ τὴν ἔκαμε λίμνη». Βλέπε Ν. Γ. Πολίτου Παραδόσεις, Μέρος Α', Ἀθῆναι, 1904, σελ. 39 («Βουλαιγμένοι τόποι καὶ πολιτείας»). Βλέπε καὶ ἔνθα ἀνωτέρω, Μέρος Β', Ἀθῆναι, 1904, σελίς 707, ἔνθα σημειοῦνται, ὅτι ἡ παράδοξις αὕτη εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν διήγησιν τῆς Π. Διαθήκης περὶ τῆς τῶν Σοδόμων καταστροφῆς, καὶ ὅτι λίμνη παρὰ τὴν Αἰδηψόν δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ παρὰ τὴν πολίχνην τὴν ὀνομαζομένην Λίμνην, καὶ προστίθεται ὅτι ἴσως πρόκειται περὶ τινος τέλματος.—Βλέπε καὶ περιοδικὸν «Πανευβοϊκά», ἔτος Α' (1947), τεύχος Ιον, σελ. 9, στήλη α'.

κῶν πηγῶν (Λουτρὰ Αἰδηψοῦ), τὰ ὁποῖα κεῖνται πρὸς τὴν θάλασσαν, πλησίον αὐτῆς.

Ἀπὸ δὲ ἱστορικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως ἐνδιαφέρει νὰ ἀναφερθῆ ἔνταῦθα, ὅτι ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Χαλκίδος ὑπάρχει ἀρχαία χριστιανικὴ λυχνία (ὑπ' ἀριθμὸν 696), τῆς Γ' ἢ τῆς Δ' ἑκατονταετηρίδος, φέρουσα ὠραῖον ταῶ, καὶ ἄλλα, ἐπίσης ὠραῖα, πτηνά, ῥαμφίζοντα καρπούς, ἢ ὁποῖα λυχνία προέρχεται ἐκ τῆς Αἰδηψοῦ, καί, σὺν ἄλλοις τεκμηρίοις, μαρτυρεῖ τὴν πρώτον ἐξάπλωσιν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐν βορείῳ Εὐβοίᾳ¹.

Σημειωτέον, περαιτέρω, ὅτι τὴν Αἰδηψὸν ἐπεσεκλήθησαν οἱ χριστιανοὶ αὐτοκράτορες Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας (324-337), καὶ Θεοδοσίος ὁ Μέγας (379-395)².

Κατὰ τὴν Γ' ἑκατονταετηρίδα ὑπῆρχε, παρὰ τὴν Αἰδηψόν, καὶ δὴ βορειοανατολικῶς αὐτῆς, ἱερὰ Μονή, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἐπονομαζομένη «τῆς Θέρμας»³, ἔνεκα τῶν θερμῶν πηγῶν, τῶν πλησίον τῆς Αἰδηψοῦ, ὡς ἐλέχθη ἀνωτέρω, ὑπαρχουσῶν. Σήμερον εἰς τὴν θέσιν ταύτην σώζεται ἐξωκκλήσιον τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Περὶ τῆς Μονῆς ταύτης, καὶ τῆς σημασίας αὐτῆς τὴν ὁποίαν εἶχε διὰ τὴν ἐπισκοπὴν τῆς Αἰδηψοῦ, δὲν ἔχομεν σχετικὰς τινὰς πληροφορίας.

Τὴν ὡς ἄνω ἱερὰν Μονὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῆς Θέρμας, ἄγνωστον πότε ἀκριβῶς διαλυθεῖσαν (μᾶλλον περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΗ' ἑκατονταετηρίδος), διεδέχθη ἡ ἱερὰ Μονὴ τῶν Ἑλίων (ἢ Ἅγιος Γεώργιος), πλησίον μὲν τοῦ χωρίου Ἑλία, ἀπώτερον δὲ τῆς Αἰδηψοῦ, καὶ δὴ μεσημβρινῶς αὐτῆς, κτισθεῖσα ἐν ἔτει 1751, καὶ καλουμένη οὕτω ἐκ τῆς ἀρχαίας λέξεως «ἡλεῖα» παραφθαρείσης, σημαίνουσης δὲ τόπον ἔνθα ἔκειτο βωμὸς ἢ μαντεῖον τοῦ ψευδοθεοῦ Φοῖβου Σελιουντίου Ἀπόλλωνος, ἐπὶ ἰῶν ἐρειπίων τοῦ ὁποῖου, καθὰ λέγεται, ἐκτίσθη ἡ ἱερὰ τῶν Ἑλίων Μονή⁴.

1. Ἀρχιμ. Χρυσσοστόμου Θέμελη Ἡ Ἐπισκοπὴ Ὠρεῶν, Ἀθῆναι, 1953, σελ. 6. [Θεολογία, τόμος ΚΓ' (1952), σελ. 607].—Νέα Ἐστία, ἔτος Ι', τόμος 19ος (1936), σελ. 621, ἐνθα ἡ εἰκὼν τῆς ὡς ἄνω λυχνίας, ἐν ἀρθρῳ τοῦ Ν. Δ. Καλογερόπουλου Παλαιοχριστιανικὰ καὶ Βυζαντινὰ μνημεῖα καὶ τέχνη ἐν Εὐβοίᾳ.

2. Ν. Κ. Μπελλάρα Τὸ Ἑλύμιον, 1940, σελ. 14.

3. Βλ. Ἡ ἐν βορείῳ Εὐβοίᾳ ἱερὰ Μονὴ ἁγίου Γεωργίου «Ἑλία», ἐκδίδεται εὐλογία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χαλκίδος κ. Γρηγορίου, ὑπὸ Μοναχοῦ Κοσμᾶ Ζαρίκου, Ἡγουμένου τῆς ἱ. Μονῆς, ἐπεξεργασίᾳ Ἀρχιμ. Χρυσσοστόμου Θέμελη Ἀρχιγραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, Ἀθῆναι, 1953, σελ. 8.—Πανευβοϊκά, ἔτος Α' (1947), τεῦχος 1ον, σελ. 7-12.—Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, τόμος Δ', Ἀθῆναι 1892, σελ. 68-69. Ἐνταῦθα ἀναφέρεται ὅτι ὁ πάπας Ἰννοκέντιος ὁ Γ' (1198-1216), ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Φραγκοκρατίας, παρεχώρησεν εἰς τὴν λατινικὴν ἀρχιεπισκοπὴν τῶν Ἀθηνῶν, ὡς κτῆμα αὐτῆς, πλὴν ἄλλων χωρίων, καὶ τὸ χωρίον «Θέρμα», παρὰ τὴν Αἰδηψόν.

4. Βλέπε Ἡ ἐν βορείῳ Εὐβοίᾳ ἱερὰ Μονὴ ἁγίου Γεωργίου «Ἑλία» κ.λ.π. σελ. 8, 12-16.—Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι ἐν Εὐβοίᾳ, ὡς γνωστὸν δὲ καὶ εἰς ἄλλα μέρη

Ἔτερον, τέλος, ἐκκλησιαστικὸν κέντρον, τὸ ὁποῖον ἀναμφιβόλως θὰ εἶχε σημασίαν, οὐ τὴν τυχοῦσαν, διὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν βίον τῶν χριστιανῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας τῆς Αἰδηψοῦ, ἥτοι ἡ κατὰ τὴν IB' ἑκατονταετηρίδα ἀναφερομένη εἰς ἐκκλησιαστικὰς πηγὰς *ἱερὰ Μονὴ τοῦ Καλυβίτου*, ἐν τῇ πόλει Εὐβοίᾳ, τῆς ὁμωνύμου νήσου, ἥτις πόλις, σήμερον μὴ ὑπάρχουσα, ἔκειτο πλησίον τῆς Αἰδηψοῦ «κατὰ τὰς Λιχάδας νήσους». Ἐν τῇ ὡς ἄνω σεβασμίᾳ Μονῇ τοῦ Καλυβίτου, τῆς ὁποίας σήμερον δὲν διασώζεται ἴχνος οὐδέν, ἤσκησαν δύο ἅγιοι πατέρες, ἥτοι «*Εὐθύμιος ὁ ὁσιώτατος μοναχὸς καὶ ἀσκητὴς ὁ λάμπας ἐν πόλει Εὐβοίᾳ*», καὶ ὁ «*Δανιὴλ ὁ ὁσιώτατος μοναχὸς καὶ ἀσκητὴς ὁ στυλίτης ὁ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ πόλει Μονῆς τοῦ Καλυβίτου ἀσκήσας*», περὶ τῶν ὁποίων δὲν ἔχομεν ἀλλαχόθεν πληροφορίας. Οἱ ὡς ἄνω δύο ἅγιοι ἀναφέρονται ὡς αἰωνίας ἐκκλησιαστικῆς μνήμης ἄξιοι, εἰς «*Συνοδικὸν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*» ἢ ἀκριβέστερον εἰπεῖν, εἰς *Συνοδικὸν ἀγνώστου ἐπισκοπῆς τῆς μητροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν*, συνταχθὲν κατὰ τὴν IB' ἑκατονταετηρίδα, ἐκδοθὲν δ' ἐν ἔτει 1937, ὑπὸ τοῦ πρόφην Λεοντοπόλεως Σωφρονίου τοῦ Εἰσπρατιάδου ¹.

Δ') ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΖΑΡΚΩΝ

Περὶ τῆς ἐπισκοπῆς τῶν *Ζάρκων* τῆς Εὐβοίας ἔχομεν ἐλαχίστας πληροφορίας.

Τὸ ὄνομα αὐτῆς ἀναφέρεται καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ νῆσος Εὐβοία ἔσχε τὴν ἀτυχίαν νὰ ἀλωθῇ ὑπὸ τῶν Φράγκων (1205). Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' (1198-1216), ἐν ἔτει

τῆς χώρας ἡμῶν, πλεῖστοι χριστιανικοὶ ἱεροὶ ναοὶ ἐκτίσθησαν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων εἰδωλολατρικῶν ναῶν, καὶ δι' ἔχρησιμοποίηθῃσαν ὕλικὰ (μαρμάρινα ἢ κεράμια) ἐξ αὐτῶν, διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν χριστιανικῶν ἱερῶν ναῶν. Βλέπε *Διονυσίου Σ. Ἀλβανάκη Ἱερὰ Μονὴ Γαλατάκη, Ἀθήναι*, 1906, σελ. ιδ', 25.—*Μητροπολίτου Ἡλιουπόλεως καὶ Θείρων Γενναδίου Ἱστορία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, τόμος Α', Ἀθήναι, 1953, σελ. 4-5.

1. Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Θέμελη Ἡ Ἐπισκοπὴ Ὠρεῶν, Ἀθήναι, 1953, σελ. 13. [*Θεολογία*, τόμος ΚΓ' (1952), σελ. 614]. — Σημειωτέον ἐνταῦθα ὅτι μὲν τὴν νῆσον Εὐβοίαν ἐσχετίσθησαν οἱ ἑξῆς ἅγιοι: α) Ὁσιος Νίκων ὁ «Μετανοεῖτε» († 26 Νοεμβρίου 998). β) Ὁσιος Χριστόδουλος († 16 Μαρτίου 1093). γ) Εὐθύμιος ὁ ὁσιώτατος μοναχὸς καὶ ἀσκητὴς ὁ λάμπας ἐν πόλει Εὐβοίας (ἀναφερόμενος εἰς «*Συνοδικὸν*» τῆς IB' ἑκατοντ.). δ) Δανιὴλ ὁ ὁσιώτατος μοναχὸς καὶ ἀσκητὴς ὁ στυλίτης ὁ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ πόλει Μονῆς τοῦ Καλυβίτου ἀσκήσας (ἀναφερόμενος εἰς «*Συνοδικὸν*» τῆς IB' ἑκατοντ.). ε) Ὁσιος Σάβας ὁ Ἀθωνίτης († 1349). στ) Ὁσιος Δαυὶδ ὁ ἐν Εὐβοίᾳ († 1 Νοεμβρίου, τέλος τῆς ΙΣΤ' ἑκατοντ.). ζ) Ὁ Εὐρέπιου Τιμόθεος († 16 Αὐγούστου, τέλος τῆς ΙΣΤ' ἑκατοντ.). η) Ὁσιος Συμεὼν ὁ ἀνυπόδητος καὶ μονοχίτων († 19 Ἀπριλίου 1594). θ) Ὁσιος Ἰωάννης ὁ Ρῶσος, ὁ ὁμολογητὴς († 27 Μαΐου 1730), τοῦ ὁποίου τὸ ἱερὸν λείψανον μετακομισθὲν ἐκ Μ. Ἀσίας, ἐν ἔτει 1924, εὐρίσκειται ἐν Ν. Προκοπίῳ (Ἀρχιμ. Ἀγαῖ) Εὐβοίας.

1209, ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ζάρκων, ἀσφαλῶς πρὸ τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Εὐβοίᾳ ὑπάρχουσα, ὑπῆχθη ὑπὸ τὸν λατῖνον ἀρχιεπίσκοπον τῶν Ἀθηνῶν Βεράρδον, ὡς συνέβη καὶ διὰ τὰς λοιπὰς τῆς Εὐβοίας ἐπισκοπὰς, τῆς Εὐρίπου, τοῦ Αὐλώνος, τοῦ Ὁρεοῦ, καὶ τῆς Καρύστου¹.

Διὰ τὰ ἀναφέρεται δὲ ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Ζάρκων κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Π' ἑκατονταετηρίδος, δυνάμεθα νὰ εἰκάζωμεν ὅτι ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἑκατονταετηρίδος αὐτῆς.

Ἡ ἐν λόγῳ ἐπισκοπὴ δὲν ἀπαντᾷ εἰς «τακτικά» τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Εἶναι δὲ γνωστὴ καὶ ὡς ἐπισκοπὴ Ζορκόνης², ὑπὸ δὲ τῶν λατίνων ἑκαλεῖτο ἐπισκοπὴ Ζαρσονensis³.

Τὰ σημερινὰ Ζάρκα, εὐρισκόμενα ὅπου καὶ τὰ ἀρχαῖα, ἐκκλησιαστικῶς ἀνήκοντα εἰς τὴν ἱερὰν Μητρόπολιν Καρυστίας καὶ Σκύρου, εἶναι χωρίον νοτιῶς τῆς Εὐβοίας εὐρισκόμενον, μεσόγειον, περὶ τὴν ὥραν ἀπέχον τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἀριθμεῖ δὲ περὶ τὰς 170 οἰκογενείας, καὶ ἔχει ἑνοριακὸν ἱερὸν ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου».

Τὰ «Ζάρητρα ἢ Ζάρκα», κατὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς νήσου Εὐβοίας, Κωνσταντῖνον Α. Γουναρόπουλον, «κατὰ Πλούταρχον, ἐπὶ τοῦ Μακεδόνοιο Φιλίππου ἦν χωρίον μετὰ φρουρίου, κατὰ τὸ στενωτέρον μέρος τῆς Εὐβοίας. Νῦν [1930] δὲ ἐν τῷ δήμῳ Στύρων ὥρας τέσσαρας ἀπὸ τῆς ἑδρας ἔστι χωρίον οὐδετέρως φερόμενον, τὰ Ζάρκα, ὅπου βεβαίως μετεβλήθη ὀλίγον ἐκ τοῦ Ζάρητρα τῆς ἀρχαιότητος· διότι ἐνταῦθα εἰσὶν ἑρείπια, πύργος ἀρχαῖος, καὶ τὸ στενωτέρον τῆς νήσου»⁴.

Ε΄) ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΑΝΑΛΙΩΝ

Τὰ ἄλλοτε καλούμενα *Κανάλια*⁵, ἐν Εὐβοίᾳ, σήμερον δὲ ὑποκοριστικῶς «Καναλάκια», εἶναι τοποθεσία κειμένη ὑπεράνω καὶ ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς Λίμνης, ἣτις εἶναι κόμη τῆς Εὐβοίας, παρὰ τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, μεταξὺ τῶν Λουτρῶν τῆς Αἰδηψοῦ καὶ τῆς Χαλκίδος.

1. Ἀρχιμ. Χρυσόστομος Θέμελλης Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Εὐρίπου διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Ἀθήναι, 1952, σελ. 17, σημ. 3.— Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, τόμος Δ', Ἀθήναι, 1892, σελ. 59.

2. Θρησκευτικὴ καὶ Χριστιανικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, τόμος Γ', στήλη 283.

3. Δελτίον Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας, τόμος Δ', Ἀθήναι, 1892, σελ. 59, καὶ σημ. 2.— Βλέπε καὶ Οὐίλλιαμ Μίλλερ Ἱστορία τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (Μετάφρασις Σπυρ. Π. Λάμπρου), Ἀθήναι 1909-1910, τόμος Α', σελ. 101, σημ. 3.

4. Κωνσταντῖνου Α. Γουναροπούλου Ἱστορία τῆς νήσου Εὐβοίας, Θεσσαλονίκη, 1930, σελ. 125.— Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι εἰς τὴν Παλαιστίνην ἡ λέξις «ζάρκα» σημαίνει τόπον ἔνθα ὑπάρχουσιν ὕδατα πολλὰ.

5. Τὴν ὀνομασίαν «Κανάλια» ἔχουσι σήμερον χωρία τινὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν. Π. χ. Κανάλια εἶναι χωρίον πλησίον τῆς Μονῆς Φλαμουρίου, ἐπὶ τοῦ Πηλίου ὄρους.

Εἰς ἀρχαίαν ἐποχὴν, ἐκεῖ, ἔνθα σήμερον εὐρίσκεται ἡ *Λίμνη*, ὑπῆρχε τὸ *Ἐλύμνιον*¹, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα παρετυμολογηθὲν (*Ἐλύμνιον* — *Λύμνιον* — τὸ *Λύμι* — ἡ *Λίμνη*) ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν σημερινὴν ὀνομασίαν τῆς *Λίμνης*².

Ἡ ὀνομασία *Κανάλια*, ἐν *Εὐβοίᾳ*, καὶ ἀλλαχοῦ βεβαίως, ἔδόθη ἀναμφιβόλως ἐκ τῆς μορφῆς τῆς τοποθεσίας, καθ' ὅσον, ἡ ὀνομασία αὕτη προερχομένη ἐκ τῆς λατινικῆς λέξεως *canalis* (= ὁ σωλὴν, ὁ ὄχετός, ἡ διώρυξ) σημαίνει ἐνταῦθα *δίοδον*, ὡς παρεμπιπτόντως ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ *Ζωναρά*, καὶ τοῦ *Βαλσαμώνος*, ἐν τῇ ἔρμηνείᾳ αὐτῶν εἰς τὸν *ΚΑ'* κανόνα τῆς ἐν *Σαρδικῇ* (347) συγκληθείσης *Συνόδου*³. Ἔχει δ' ὡς ἐξῆς τὸ σχετικὸν τμήμα τῆς ἔρμηνείας: «Ἐὰν ἕκαστος ὑμῶν τῶν ἐν ταῖς παρόδοις καθεστῶτων ἐπισκόπων, τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ὄντων δηλαδὴ ταῖς ἐν ταῖς δημοσίαις κειμέναις ὁδοῖς, ἦτοι *κανάλιω*, δι' ὧν διέρχονται οἱ διοδεύοντες ἀδιακόπως, ὡς δέεισιν ἐν ὑδραγωγίῳ τὸ ὕδωρ, (*κανάλις γὰρ ἀγωγὸς ὕδατος λέγεται, ἡ δὲ λέξις Ῥωμαϊκῇ*), *θεασάμενος ἐπίσκοπον ἀπιόντα πού, ἐκζητοίη τὴν αἰτίαν τῆς παρόδου, καὶ ποῦ τὴν πορείαν ποιεῖται...*».

Κατὰ τὰ ἀνωτέρω, ἡ ἐγγὺς τῆς σημερινῆς *Λίμνης* μορφὴ καὶ ὀνομασία τῆς τοποθεσίας «*Κανάλια*» (=τόπος ἔχων διόδους), ἔδωσε τὸν τίτλον τῆς ἐπισκοπῆς τῶν *Καναλιῶν*.

Ἡ σημερινὴ δὲ *Λίμνη*, ἐκκλησιαστικῶς ἀνήκουσα εἰς τὴν ἱερὰν *Μητρόπολιν* τῆς *Χαλκίδος*, ἀριθμεῖ 550 οἰκογενείας, καὶ ἔχει ἑνοριακὸν ἱερὸν ναὸν τιμώμενον ἐπ' ὀνόματι τῶν «*Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου*»⁴.

Ἀπὸ ἱστορικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπόψεως ἀξία σημειώσεως, περαιτέρω, εἶναι τὰ ἐξῆς, ἀναγόμενα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἐπισκοπῆς.

1. *Νικολάου Κ. Μπελλάρα* Τὸ Ἐλύμνιον, 1940, σελ. 69. — *Κ. Α. Γουναραπούλου* Ἱστορία τῆς νήσου *Εὐβοίας*, Θεσσαλονίκη, 1930, σελ. 117-118.

2. *Νικολάου Κ. Μπελλάρα* Τὸ Ἐλύμνιον, 1940, σελ. 67-68, 217. — Βλέπε καὶ τὴν ὑποσημείωσιν εἰς τὴν παράγραφον «Ἐπισκοπὴ Αἰδηψοῦ» τῆς παρουσῆς ἐργασίας, τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν παράδοξον παράδοσιν, τὴν τοποθετοῦσαν τὰ Σόδομα παρὰ τὴν Αἰδηψόν, καὶ σχετιζούσαν τὸ ἔξαφανισθὲν μέρος μὲ λίμνην τινα. (Πρβλ. τὴν κόμην *Λίμνη*).

3. *Γάλλη-Ποιτῆ* Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν Κανόνων, τόμος Γ', Ἀθήναι, 1853, σελ. 282, 283.

4. Περὶ τῆς ἱερᾶς Εἰκόνης τῆς Θεοτόκου, πολιούχου τῆς *Λίμνης*, τῶν περὶ αὐτῆς εὐσεβῶν παραδόσεων, ὡς καὶ περὶ τῆς μετὰ τῆς εἰκόνης σχετιζομένης πανηγύρεως, βλέπε ἐν *Ν. Κ. Μπελλάρα* Τὸ Ἐλύμνιον, 1940, σελ. 179-182, 124, καὶ ἐν *Ἀγιορειτικῇ Βιβλιοθήκῃ* (Βόλου), τεύχη 155-160 (1949). Βλέπε δὲ καὶ ἐν τῇ κατὰ τριμηνίαν ἐκδιδομένῳ *Δελτίῳ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἐταιρείας* «*Λαογραφία*» (τόμ. Γ' [1911] Ἀθήναι, σελίς 504-505), ἔνθα ὑπὸ τοῦ *Γυμνασιάρχου Μ. Α. Δεκάζου*, κατὰ προφανῆ παρερμηνείαν, ἀναφέρεται θυσία ταύρων ἐν *Λίμνῃ*, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῶν *Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου* (8 Σεπτεμβρίου), καὶ ἐν *Κύμῃ*, κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς *Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου* (15 Αὐγούστου).

Εἰς τὴν σημερινὴν Λίμνην (Ἐλύμιον) ἀνευρέθησαν λείψανα τινὰ παλαιο-
χριστιανικῆς Βασιλικῆς, ἡ ὁποία δὲν ἐξητάσθη εἰσέτι λεπτομερῶς καὶ ἐπι-
σταμένως. Τὰ σωζόμενα λείψανα ταῦτα εἶναι μία εὐρεῖα ἡμικυκλικὴ ἀψίς,
μετὰ ψηφιδωτοῦ δαπέδου, τὴν ὁποίαν σήμερον καταλαμβάνει τὸ νεώτερον
ναΐδιον τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς¹. Ἀνευρέθη ὡσαύτως, εἰς τὴν ὡς ἄνω πα-
λαιοχριστιανικὴν Βασιλικήν, καὶ κυκλικὸς σκελετὸς δωδεκακανδήλου τῆς Ε΄
ἢ τῶν ἀρχῶν τῆς ΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδος, φέρων τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν: «ΔΩ-
ΡΗΤΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥ ΑΥΤΟΥ ΥΠΕΡ ΕΥΧΗΣ
ΘΕΟΥ», εὐρισκόμενος νῦν εἰς τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν².

Πνευματικὸν κέντρον πλησίον τῆς Λίμνης (Καναλίων), τὸ ὁποῖον εἶχε
θρησκευτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Καναλίων, ὑπῆρξεν ἡ μέχρι
σήμερον ἀκμάζουσα ἱερὰ *Μονὴ τοῦ Γαλατάκη* (Ἅγιος Νικόλαος). Αὕτη
ἐκτίσθη ἀρχικῶς κατὰ τὴν Ζ΄ ἢ Η΄ ἑκατονταετηρίδα, ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ
Ποσειδωνείου, ἦτοι ναοῦ τοῦ ψευδοθεοῦ Ποσειδῶνος, ὅπερ εὐρίσκειτο ἐπὶ
τοῦ ὄρους Μακίστου (Κανδῆλι)³. Τὸ καθολικὸν τῆς Μονῆς ταύτης εἶναι
ἀξιόλογον, χρονολογεῖται δὲ εἰς τὴν ΙΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδα, καὶ συγκεκριμέ-
ως ἔχει κατασκευασθῆ ἰλιαν ἐπιμελῶς ἐκ λαξευτῶν λίθων, ἐν ἔτει 1547⁴.

Ἄλλο μοναστικὸν κέντρον πλησίον τῆς Λίμνης, «κατὰ τὴν ἐπαρχίαν
τῆς ἐπισκοπῆς τῶν Καναλίων»⁵, πρὸς βορρᾶν, εἶναι ἡ ἱερὰ *Μονὴ τῆς
Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, ἢ τοῦ Γέροντος*, ὀνομασθεῖσα οὕτω ἐκ τοῦ
ἰδρυτοῦ αὐτῆς ὁσίου Δαυὶδ τοῦ ἐν Εὐβοίᾳ, τοῦ ἐπικαλουμένου Γέροντος,
κτισθεῖσα δὲ περὶ τὰ μέσα τῆς ΙΣΤ΄ ἑκατονταετηρίδος. Ὁ ἰδρυτὴς αὐτῆς
κατήγετο ἐκ τῆς Γαρδινίτισης τῆς Λοκρίδος, ἐβίωσεν ὁσίως, καὶ ἡ μνήμη
αὐτοῦ τελεῖται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆ 1 Νοεμβρίου⁶.

Ἐπιπλέον, τέλος, καὶ ἄλλο ἄξιον λόγου ἐκκλησιαστικὸν μνημεῖον, κεί-
μενον πρὸς τὸ δυτικὸν (παρὰ τὴν θάλασσαν) ἄκρον τῆς Λίμνης. Εὐρίσκειται
ἐκεῖ σπήλαιόν τι, πρὸς τὴν θάλασσαν ἔχον τὴν εἴσοδον, ἐνθα κατὰ τὴν πα-

1. Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς, Ἀθήναι, 1929, σελ. 165, ἐν ἀρθρῳ τοῦ Γ. Α. Σω-
τηρίου «Αἱ Παλαιοχριστιανικαὶ Βασιλικαὶ τῆς Ἑλλάδος». — Ν. Κ. Μπελλάρα, ἐνθα
ἀνωτέρω, σελ. 73-74.

2. Ν. Κ. Μπελλάρα, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 74-75. Ἡ εἰκὼν τοῦ σκελετοῦ τοῦ δω-
δεκακανδήλου εὐρεθαι εἰς τὴν σελ. 75 τοῦ ὡς ἄνω ἔργου τοῦ Ν. Κ. Μπελλάρα.

3. Διονυσίου Σ. Ἀλβανάκη Ἱερὰ Μονὴ Γαλατάκη, Ἀθήναι, 1906, σελ. ιγ', 25.
Ν. Κ. Μπελλάρα, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 199-215. — Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, τόμος
Β', Ἀθήνησι, 1937, σελ. 12-15.

4. Γ. Α. Σωτηρίου Χριστιανικὴ καὶ Βυζαντινὴ Ἀρχαιολογία, τόμος Α', Ἀθήναι,
1942, σελ. 497.

5. Βλέπε σιγίλλιον τοῦ Κωνσταντίνου Κυριλλοῦ Α' τοῦ Λουκάρεως, ἐκδοθὲν ἐν
ἔτει 1633, ἀναφερόμενον δὲ εἰς τὴν ἐν Εὐβοίᾳ Μονὴν τῆς Μεταμορφώσεως (ἢ τοῦ
Γέροντος), ἐν περιοδικῷ Ἑλληνικά, τόμος Β' (1929), σελ. 152-154.

6. Ἀρχεῖον Εὐβοϊκῶν Μελετῶν, τόμος Β', Ἀθήνησι, 1937, σελ. 18-19.

ράδοσιν, μονάζων ὁ ὅσιος Χριστόδουλος, ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἐν Πάτμῳ Μονῆς τοῦ Ἱωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ τῇ 16 Μαρτίου τοῦ ἔτους 1093, καὶ τοῦ ὁποίου τὸ ἱερόν λείψανον μετεκομίσθη ἐκ τοῦ ὡς ἄνω σπηλαίου εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τῆς Πάτμου, ὑπὸ τῶν «πατέρων» αὐτῆς¹.

«Τάξις» τῆς ἐπισκοπῆς Καναλίων.

Ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Καναλίων, ἡ ὁποία δὲν πρέπει νὰ συγγέηται μὲ τὴν κατὰ τὴν IB' ἑκατονταετηρίδα ὑποκειμένην τῷ Θηβῶν ἐπισκοπὴν Καναλίων², πρώτην φορὰν ἀναφέρεται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ Η' τοῦ Παλαιολόγου (1259-1282), ἥτοι κατὰ τὸ δευτέρον ἡμισυ τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος, καθ' ἣν δηλαδὴ ἐποχὴν ἡ Εὐβοία ἐφραγγοκρατεῖτο, ὡς ὑποκειμένη ὑπὸ τὸν μητροπολίτην Εὐρίπου, κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν προαχθέντα ἀπὸ ἐπισκόπου εἰς μητροπολίτην, καὶ ἔχοντα ὑπ' αὐτὸν τὰς ἐν Εὐβοίᾳ ἐπισκοπὰς τῶν Ὠρεῶν, τῆς Καρύστου, τοῦ Πορθμοῦ, τοῦ Αὐλῶνος καὶ τῶν Καναλίων³. Τόσον δ' ὁ τίτλος τῆς προκειμένης ταύτης ἐπισκοπῆς, ὅσον καὶ τῶν λοιπῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἐπισκοπῶν, ἐδίδετο ἐπὶ τῆς λατινοκρατίας ἐν Εὐβοίᾳ (1205-1470), κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ψιλωνύμως.

Περαιτέρω, ὡς τὴν τελευταίαν θέσιν κατέχουσα μεταξὺ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἐπισκοπῶν, ἀναφέρεται, ἡ τῶν Καναλίων ἐπισκοπὴ, καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ διαδόχου τοῦ ὡς ἄνω αὐτοκράτορος, ἥτοι ἐπὶ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Γέροντος (1282-1328)⁴.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας (1470 καὶ ἐξῆς) ἡ ὑπ' ὅψιν ἡμῶν ἐπισκοπὴ, πάντοτε *τελευταία ἀριθμουμένη μεταξὺ τῶν ἐπισκοπῶν Εὐβοίας* (ἥτοι Ὠρεῶν, Καρύστου, Πορθμοῦ καὶ Αὐλῶνος), ὑπήγετο εἰς τὴν μητροπολιν Εὐρίπου, κατέχουσαν τὴν 49ην θέσιν μεταξὺ τῶν μητροπόλεων τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου⁵.

Εἰς τὸν κώδικα «M 13 τῆς Τυβίγγης» (χειρόγραφον τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου), γραφέντα τὸν Ἰούνιον τοῦ 1578, δὲν ἀναφέρεται ἡ ἐπισκοπὴ τῶν Καναλίων⁶, μνημονεύεται ὁμως εἰς πατριαρχικὰ σιγίλλια τῶν ἐτῶν 1585⁷, 1638⁸, καὶ 1669⁹.

1. Ν. Κ. Παπυλλάρα, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 193-198.

2. Χρυσσοτόμου Παπαδοπούλου, Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος, Ἡ Ἐκκλησία Ἀθηνῶν, Ἀθήναι, 1928, σελ. 31.

3. Ἀρχιμ. Χρυσσοτόμου Θέμελη Ἡ Ἱερὰ Μητρόπολις Εὐρίπου διὰ μέσου τῶν αἰώνων, Ἀθήναι, 1953, σελ. 18-19.

4. Ἀρχιμ. Χρυσσοτόμου Θέμελη, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 18.

5. Ἀρχιμ. Χρυσσοτόμου Θέμελη, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 19.

6. Ἀρχιμ. Χρυσσοτόμου Θέμελη, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 19.

7. Διονυσίου Σ. Ἀλβανάκη Ἱερὰ Μονὴ Γαλατάκη, Ἀθήναι, 1906, σελ. 41-43.

8. Ἑλληνικά, ἔτος Β' (1929), σελ. 152-154.

9. Διονυσίου Σ. Ἀλβανάκη, ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 43-46. — Σημειωτέον, ὅτι αἱ

Φαίνεται δὲ ὅτι ἔπαυσεν ὑπάρχουσα ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη κατὰ τὴν ἐπομένην ΙΗ' ἑκατονταετηρίδα, ὡς μὴ ἀναφερομένη εἰς ἐκκλησιαστικὰς πηγὰς.

Κατὰ ταῦτα ὁ βίος αὐτῆς διήρκεσεν ἐπὶ τέσσαρας ἢ πέντε ἑκατοντάδας ἐτῶν¹.

Ὅνόματα ἐπισκόπων τῆς ἐπισκοπῆς τῶν Καναλίων δὲν ἔχομεν, κατὰ τὰ μέγροι σήμερον γνωστὰ ἡμῖν.

Ὡς ἐν παρόδῳ δὲ εἰρησθῶ ἐνταῦθα, ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ πατριάρχου Κων]πόλεως Γεωργίου Β' τοῦ Ξιφιλίνου (1191-1198) ἀναφερόμενος ἐν ἔτει ,Ϛψε' (= 6705 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1197), εἰς πατριαρχικὴν καὶ συνοδικὴν ἀπόφασιν τοῦ ὡς ἄνω πατριάρχου «περὶ ἐνοριακῶν δικαίων», «θιοφιλῆς ἐπίσκοπος *Λίμνης Μιχαήλ*»² δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἐπισκοπὴν τῶν Καναλίων τῆς Εὐβοίας, ἀφ' ἐνὸς μὲν διότι ἄλλος ὁ τίτλος τοῦ ἐπισκόπου τούτου (Λίμνης, οὐχὶ τῆς Εὐβοίας), ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἡ ἐπισκοπὴ Καναλίων, ἀπ' ἀρχῆς τοῦ βίου αὐτῆς μέχρι τοῦ τέλους, διετήρησε τὴν ὀνομασίαν αὐτῆς «Καναλίων». Ἄλλωστε, κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀναφερόμενα, ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη εἶναι δημιούργημα τοῦ βου ἡμίσεος τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος.

ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ Δ. Σ. Ἀλβανάκη *Χρονολογίαι τῶν σιγίλλων ἔχουσιν ἀναγνωσθῆ λελανθασμένως, κατὰ τὰ γραφόμενα εἰς τὴν Ἐπετηρίδα Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τόμος Α' (1924), σελ. 340. Ἀτυχῶς δὲν ἔχω ὑπ' ὄψιν μου τὰ χειρόγραφα σιγίλλια τῆς Μονῆς Γαλατάκη, ἵνα διακριθῶσω τὴν ἀλήθειαν.*

1. Νικολάου Κ. Μπελλάρα *Τὸ Ἐλύμνιον*, 1940, σελ. 215-217.

2. *Ράλλη-Ποιτῆ Σύσταγμα θεῶν καὶ ἱερῶν Κανόνων*, τόμος Ε', Ἀθήναι, 1855, σελ. 101.